

JEDŁO (106) *sb n*

jedło (72), **jadło** (34); *jedło FalZioł* (8), *GlabGad* (8), *MiechGlab*, *LibMal* (2), *KromRozm I*, *RejWiz* (10), *BibRadz*, *BielKron*, *RejAp*, *RejPos* (4), *RejZwierc* (9), *BudBib* (9), *BudNT* (3), *ModrzBaz* (6), *Oczko* (4), *KochPij*, *CiekPotr*; *jadło BierEz* (6), *Leop* (2), *RejFig*, *CzechRozm*, *WerGość*(2), *Calep* (15), *WujNT*, *PaxLiz* (2); *jedło: jadło SienLek* (2 : 4).

jéd-; *jåd-* (16), *jad-* (3); *jåd-* *RejFig*, *SienLek* (4), *WerGość* (2), *WujNT*, *PaxLiz* (2); *jad-* *CzechRozm*; *jåd-* : *jad-* *BierEz* (5 :1), *Leop* (1 : 1); *o jasne*.

sg N jédło (12). \diamond *G jédła* (34). \diamond *D jédłu* (9). \diamond *A jédło* (13). \diamond *I jédłem* (16); *-em* (3), *-(e)m* (13). \diamond *L jédle* (14) [*w tym 1 r. błędne znakowanie: jedlé 28*]. *pl N jédła* (5). \diamond *A jédła* (3).

Sł stp (aneks), Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Pokarm, pożywienie; cibus Calep, Modrz; ferculum, opsonium Calep; edulium Cn* (89) : *oto Pan moy/ Dał cię prosić ná obiad fwoy: Y będzie cię z iadłem czekał BierEz D2, E2v, M4, N3; Lipiecz. Wmoy czas krwie nie pufzczay/ długo bez iedła nie byway Iedz floniny FalZioł V 47v, V 45v; Aczkolwiek trudno może być człowiek bez śpania, wszakoż bez pokarmu żadną miarą żyw być nie może, bowiem y śpanie z iedła pochodzi GlabGad L, F4, F4v żp, F5; LibMal 1550/ 153v; RejWiz 12v, 16v, 18 [2 r.], 117, 117v, Cc6; Włfyłtek lud iego łkaiący/ y śzukaiący chlebá: dáli wśfelákie kofstowne rzeczy zá iadło ná pořilenie duśe [pro cibo ad refoeillandam animam]. Leop Thren 1/11, Thren 1/19; BibRadz Gen 24/33; SienLek 74v, 92; RejAp 171; RejPos 158; RejZwierc A5, 6v, 98; były droby moię łupieřtwem/ á řtály się iedłem (marg) Albo/ řtrawą iako wyřřzey. (—) káždemu zwierzowi polnemu BudBib Ez 34/8, Ps 77/18, Ez 34/10, Dan 4/21; BudNT Matth 14/15, Hebr 5/12, 14; ModrzBaz 11; Omnivorus – wřzelkoiąd, nie przebie racz iadła. Calep 730a, 192b, 350a, 369a, 414b, 735b, 1116b, 1120b; PaxLiz C4v.*

jedło czego (3): *Lecz wymyřlił Dániel ná fercu řwem żeby się nie mazał iedłem potráwy krolewřkiew [in portione escae regiae]/ y winem picia iego BudBib Dan 1/8, Dan 1/5, 13.*

W charakterystycznych pořaczeniach: jedło chędogie (2), *dobre, liczne, mocne* (2), *(nie)pomierne* (5), *zbytnie, zdrowe*.

Przysłowia: Niech będzie nówřzem miarą w iedle y w chodzeniu RejWiz 17v.

przemorzenie ieřt czyřty przyřmák do iedła. RejZwierc 26v.

Zwroty: »gotować, stroić jedło« (1 : 1): *Szczuczý łeb co w piątek wrzał w niedzyełę gi dáia/ Pozłociwřzy wątrobki/ wřzy podzyálaia. [...] Stroiąc iedła by błáźni/ dobrze nie řzáleia. RejWiz 14v; RejFig Bb8v.*

»jedło jeść« [*szyk 1 : 1*] (2): *A (potym) niech będą ogladáne twarzy nářze przed toba/ y twarzy tych pácholąt ktore iedzą iedło potráwy krolewřkiew [qui vescuntur parte cibi regi] BudBib Dan 1/13, I 179d marg.*

Wyrażenia: »chęć (a. chuć) do jedła, ku jedłu; chciwy jadła« [*szyk 4 : 1*] (2 : 2; 1): *FalZioł III 42d; Dzieci pořpolicie nozdrze trą/ gdy gliřty máia/ z wřt im teř gorycz czuć. Stary zaś ku iedłu chući niema SienLek 103; RejZwierc 26; Oczko 32v; Esuritor – Chczywi iadła. Calep 349a.*

»cukrowane [= wymyřlne] jedło« (1): *A cořci zá rořkořzy tve czukrowáne iedła á tve ipřymowane picia przyniořa? RejPos 138v.*

»powściągliwość jedła« (1): zá mále iákie poštárání fwiátá tego/ ábo zá pielgrzymowáníe iákie/ ábo zá máłą powściągliwość iedłá iákiego [...] tuřzylichmy tobie/ źechmy bywáli praźni grzechow fwoich. *RejPos* 234v.

»poźądliwość, poźądać jadła; źądza ku jadłu« = *bulimia, citta Calep* (2 : 1; 1): Ządza ku iadłu nie zówždy zdrowa *SienLek* Ttt2v; Citta – Pozaliwość niewieřcią w poczęciu, plugawego iadła. *Calep* 202b, 142a, 349a.

»smaczne jedło« (1): Zaź gdy dobry czas ázaź řmáczne iedło/ Moźe kiedy mieć to warcholne bydło. *RejZwierc* 227v.

Szereg: »jedło, (i, albo, a itp.) picie« [szyk 19 : 6] (25): *FalZioł* V 32v; *GlabGad* F4, F5, K3, L4; *MiechGlab* [90]; Y trućinyć by fye łáčno wřtrzec/ by yey nye flodzono/ á w dobrym yedle álbo pićyu nyezádawano. *KromRozm I* [L3]; *RejWiz* 26; Cźwarthe pomni/ ábyř w řkromnořci/ ták w iedle iáko y w picíu záchowywał wřzytki cźáły źywotá twoiego *RejPos* 186, 138v; Iź rozlicznořć picia á iedłá cźyni rozlicznořć wrzodow y niemocy. *RejZwierc* 157v, 70, 202v; *BudBib Dan* 1/10; Mogł ći Bog takiego cźłowieká řtworzyć/ źeby bez iedłá y pićia mogł być żyw [ut sine cibo potuque viveret] *ModrzBaz* 52v, 52, 52v; *WerGość* 263; *Calep* 317b, 318a, 773b; *KochPij* C2v; *WujNT* 419; *CiekPotr* 18; Iáć zás nie ták o iadło/ iák o pićie řtoię *PaxLiz* C4v.

2. *Czynność jedzenia; cibus Modrz* (17) : Xánt rořkazał řtoł przypráwić/ Iáko ku iadłu cźyřćie przykryć *BierEz* D4v, N3; CZyrwca mieřáczá/ mařz pić wodę řtudzíenną rano przed iedłem, aby zachował zdrowie płucz *FalZioł* V 47, III 21, V 48; *LibMal* 1544/92; *BielKron* 30; *SienLek* 49v, 74v; á Doktorowie lekářkich náuk powieđáią/ źe tákowa [gwałtowna] pracá ma być ábo przed iedłem/ ábo nierychło po iedle [vel ante cibum, vel sumpto cibo] *ModrzBaz* 11; *Oczko* 28, 33, 34v.

W charakterystycznych połączeniach przyimkowych: ku jedłu (5), *po jedle* (3), *przed jedłem* (7).

Szeregi: »jadło i napoj« (1): Bo teraz dármo nic ku iádłu y napoiu iedni drugim nie dáią/ ále řie káźdy o řie řtáráć muři. *CzechRozm* 231.

»jedło, (a, i) picie« [szyk 1 : 1] (2): Kto ije cźořnek rano przed wřzem iedłem á picíem, Then řie nie bogi niezdrowia *FalZioł* V 59v; *WerGość* 229.

Synonimy: 1. *karmia, pokarm, potrawa, strawa.*

Cf **JEDZA, JEDZENIE, JEDZIWO**